

**27-28 | AUGUST-
SEPTEMBRIE
2021**

La Mulți Ani, Ucraina!

Deși, în ultimele decenii, domeniul traducerilor a suferit multe schimbări, elementul fundamental rămâne neschimbat: importanța crucială a traducătorilor și a interpreților în contextul multicultural actual. Traducerile joacă un rol important în viața literară, politică și socială. Ele păstrează legătura între civilizații, popoare și mentalități diferite.

Arta ucraineană contemporană

Arta, în concepția filosofului georgian Merab Mamardashvili, reprezintă o „mărturisire inconștientă a omenirii”. Apelând la arta contemporană, omul înțelege esența lumii, adesea fără să observe acest lucru, adaptându-se cu ușurință la condițiile complexe, în continuă schimbare. Spre deosebire de arta tradițională, cea modernă caută întotdeauna să releve viziunea asupra lumii, autocunoașterea omului. Ca formă a conștiinței, arta acumulează experiența socială și existențială.

Reprezentanții artei secolului al XX-lea, de la V. Kandinsky și P. Mondrian, la conceptualiști și postmoderniști, au subliniat faptul că forma în sine nu le suscită interesul, ci principalul lucru este să exprime sentimente și idei noi, să ilustreze concret ceva ce abia apare, pâl-pâind, uneori, pe orizontul conștiinței de sine a umanității contemporane. Avangarda își „dorea” ca omul să nu fie patetic în cadrul civilizației controversate și complexe a secolului XX. Ea îl pune pe om în fața problemelor actuale, determinându-l să se gândească la realitate, iar nu la „artistic”, pentru a o putea vedea în diversele sale perspective și pentru a-i desluși misterele spirituale și sociale.

Avangarda este calea cunoașterii, însă aceasta nu oferă rezultate de-a gata, nu învață, ci, mai degrabă, dispune, invită individul, pentru a fi pregătit pentru evenimente și fapte dintre cele mai neașteptate. Arta contemporană „jonglează” cu ușurință cu forme, situații, idei. În structura limbajului avangardei, a existat o tendință de expansiune teritorială rapidă, fapt care a dus la înțelegerea acestuia în mai multe țări.

Evadarea individului din realitatea banală, iluzorie este realizată de abstracționism prin suplینirea obiectului real cu conceptul ideal. Pictorii abstracționiști au creat un analog al revoluției conceptuale, formulat în conformitate cu teoria câmpului electromagnetic, astfel încât ei înțeleg posibilitățile energetice ale materiei. Sculpturile artistului ucrainean O. Arhypenko distrug închiderea spațiului: reflexia, sticla transparentă și deschiderile creează iluzia transformării volumului în fluxuri de lumină. Biruirea gravitației (picturilor le lipsesc partea de sus și cea de jos), eliberarea de material confirmă tendința către sferile universale ale existenței, altfel, imposibil de atins fără distanțarea față de dependența materială. Abstracționismul modelează personalitatea dezideologizată, detașată de lume și de arbitrarul sentimentului, al percepției și al autoexprimării.

Cele două tendințe ale abstractizării pot fi împărțite în două categorii: prima este cea psihologică, expresionistă (V. Kandinsky, J. Pollock), care pune accentul pe valoarea emoțională a culorii în asociativitatea sa muzicală, cu intenția de a pătrunde în esența spirituală și în drama forțelor cosmice; a doua este cea intelectuală, logică sau geometrică (K. Malevici, P. Mondrian), care vine cu încercarea de a crea un nou tip de forme metaforice, planuri colorate și linii frânte. Astăzi, unele dintre cele mai cunoscute și reprezentative lucrări dincolo de granițele Ucrainei poartă semnătura Tatiane lablonska, ale lui Ivan Marciuk, Feodosi Humeniuk, Andrii Cebykin și Oleksandr Borodai.

Teoria „terapii prin șoc” este una dintre direcțiile transavangardei, menită să reducă arta la funcția ei terapeutică. Aceste idei au fost populare în arta Europei anilor '80. Secolul al XX-lea vine cu noțiunea de catharsis, o purificare pe care spectatorul o poate dobândi, trecând printr-un șoc emoțional. Pe temelia acestui concept, A. Savadov, I. Cicikan, O. Cepelyk și alții și-au clădit creațiile.

După eliberarea de dogmele realismului socialist, mai precis, de pe la sfârșitul anilor '80 ai secolului al XX-lea, intelectualitatea ucraineană visează și face demersuri constante de a se înființa un Muzeu de Artă Contemporană în Ucraina. Din păcate, procesul pătrunderii artei inovatoare ucrainene în circuitul muzeelor și al galeriilor mondiale este îngreunat de atitudinea indiferentă a statului față de soarta și de condițiile de lucru ale artiștilor. Uniunea Artiștilor din Ucraina nu are suficientă putere pentru a rezolva aceste probleme pe scară largă, iar susținătorii nihilismului artistic în arta ucraineană contemporană repetă în 100 de ani drumul celor care au descoperit „conceptualismul” și „arta totală”.

Iată, tocmai în America, care, la începutul secolului al XX-lea, nu avea moștenire artistică, iar, mai târziu, în Europa, în atmosfera de șoc între războiul din 1914 și anii fascismului, a fost inițiată tradiția „esteticii negative” – o viziune artistică total nouă. Opera în rolul ei de construct și-a pierdut însemnătatea. În schimb, ideea de concepție, desprinsă de întruparea materială, a câștigat din ce în ce mai mult teren, devenind primordială în înțelegerea acestei estetici. Cel mai puternic exemplu este „Pătratul Negru” de Kazimir Malevici, în care calitatea sa estetică este aproape nulă, în timp ce conceptul de „formă zero” a revoluționat și a îndreptat tranziția avangardei de la începutul secolului al XX-lea spre o nouă viziune asupra lumii. Proiectul seriei de fotografii sub titlul „Copiii tăi, Ucraina” de Mykola Babak, la fel ca alte poiecte ale postmoderniștilor din Ucraina, care nu au trădat frumusețea și conștiința, pune sub semnul întrebării absurdul și nihilismul total din arta contemporană ucraineană.

La cumpăna secolelor XX și XXI, o serie de artiști au oferit exemple de conservare a spiritualității și a memoriei naționale în transmutațiile moderniste („minimalismul” lui M. Kryvenko, O. Jyvotkov, „non-figurativul” lui A. Kryvolap, instalațiile ingenioase ale lui V. Bajai, „land art” al

lui A. Bludov și Iu. Iermolenko, proiectul-epopee „Scrisori din estul Ucrainei” al lui Alexandr Babak etc.). Precursorul metaforismului transavangardist din arta Ucrainei a fost genialul Serhii Paradjanov, încă în anii '70 ai secolului trecut.

Prin urmare, modernismul modelează imaginea irațională a lumii. Din acest motiv, într-o oarecare măsură, imaginea secolului al XX-lea este creată de arta cinematografică. Cinematografia nu este asociată cu realitatea, ci cu opusul acesteia, cu visul (V. Rudnev). Ceea ce este filmat și redat pe ecran este la fel de real precum ceea ce vede omul în vis („ipostaza Hollywood-ului ca „fabrică de vise”). Cinematografia nu reflectă realitatea, ci își creează propria realitate și, în calitate de artă vizuală, transmite perfect iluzia ca fiind realitatea concretă (de aceea cinematografia este numită iluzionistă). Tocmai de aceea filmul invocă, în primul rând, irealul – fantezii, vise, amintiri (filme realizate de A. Tarkovski, F. Fellini, A. Kurosawa, I. Bergman, Iu. Ilien-ko). Această însușire esențială a limbajului cinematografic o reprezintă jocul de la limita iluziei și a realității, care este posibil prin montaj (efectul lui Kulšov).

Vasyl Kandinsky, *Galben Roșu Albastru*, 1925

Oleksandr Arhypenko, *Carusel Pierrot*, 1913

Kazimir Malevici, *Peisaj de iarnă*, sfârșitul anilor 1920

Vasyl Bajai, *Refrigerator*, expoziție-performance, 2016

artiste, care erau o consecință a izolaționismului istorico-cultural, căutarea unor mijloace eficiente de analiză critică și culturală, conștientizarea activă a tradițiilor artistice, toate acestea au dus la extinderea artei ucrainene în spațiul public și nonartistic și la potențarea ideii sale sociale. Pentru arta contemporană, este caracteristică conștientizarea rolului său de legătură comunicativă importantă, care construiește noi conexiuni în înțelegerea memoriei istorice, a mediului, a experienței postcoloniale și postsovietice de astăzi, servește ca un indiciu important al schimbărilor sociale, fiind capabilă să construiască reflecție civică.

Webografie:

https://pidru4niki.com/79512/kulturologiya/suchasne_ukrayinske_mistetstvo
https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%BD%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B5_%D0%BC%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%86%D1%82%D0%B2%D0%BE

Arta contemporană ucraineană este reprezentată de numeroase grupări artistice care, deși urmează căi artistice diferite, au același obiectiv – găsirea unei expresii plastice a artei ucrainene, aprofundarea valorilor ei formale și înscrierea în tezaurul artei mondiale. Arta contemporană ucraineană este strâns legată de tendințele artistice europene atât ca obiective, cât și ca direcții de dezvoltare. Deși a existat o oarecare întârziere în dezvoltarea artei contemporane, din cauza condițiilor politice bine știute, în ultimul timp, cu pași rapizi, aceasta a recuperat timpul, făcând totul pentru evoluția sa ulterioară. Impresionismul în Ucraina a dat imboldul creațiilor unor artiști minunați, precum Buracek, Vasylykivskyi, Ijakevyci, Diacenko, Zamyrailo, Juk, Krasytkyi, Kulchytskyi, Șulha, Iaremici și mulți alții. Activitatea lor plastică și propaganda artei plastice ucrainene prin expoziții, articole și munca pedagogică au pus bazele a ceea ce înseamnă artă contemporană.

În vremea activității acestor artiști, s-a ridicat problema necesității creării unor organizații care să se ocupe de organizarea și încadrarea formală a lucrărilor lor. Prima asemenea organizație a fost Societatea Activiștilor artei ucrainene din Kiev, precum și cea analoagă din orașul Harkiv, iar, mai târziu, din Lviv.

Spectrul și direcțiile de abordare a artei de către noua generație de artiști ucraineni s-au diversificat și s-au dezvoltat în asemenea măsură, încât a apărut necesitatea înființării unor organizații artistice ideologice și diseminarea activității lor la scară largă atât în Ucraina, cât și în afara hotarelor ei. Datorită apariției acestor organizații, arta contemporană ucraineană a ajuns să fie mult mai accesibilă societății civile. Una dintre aceste organizații era Asociația Artiștilor Revoluționari ai Ucrainei care i-a reunit pe pictorii Boiciuc, Sedliar, Padalka, Azovskiy, Sahnovska etc. și întreaga pleiadă de sculptori, graficieni și critici de artă.

Cezaniști¹ și artiștii ucraineni precum Taran, Palmiv, Tkacenko, Sadylenko, Kramarenko, Jdanko etc., care lucrează în stilul vest-european, de la expresionism la neoclasicism, fac parte din Asociația Artiștilor Contemporani din Ucraina. Asemănătoare este și Asociația Artiștilor Ucraineni Independenți, de pe meleagurile vestice ale Ucrainei, care îi reunește pe Andrienko, Butovyci, Hreșcenko, Hlușcenko, Dolnyțka, Kovjun, Liutyrnska și lista poate continua.

Depășirea treptată a limitărilor

Mara RUS

¹ Adepții stilului pictorului Paul Cézanne.

OREST MASYKEVYCI

(Prietenesti aduceri aminte)

La 110 ani de la naștere

Pe data de 8 august a.c. Uniunea Ucrainenilor din România, prin Comisia de Cultură, a marcat împlinirea a 110 ani de la nașterea poetului Orest Masykevychi (1911-1980).

În deschiderea manifestării, care a avut loc în sala de festivități a Filialei București a UUR, scriitorul Mihai Hafia Traista, vicepreședinte al UUR și președinte al Comisiei de Cultură, a prezentat câteva date din viața și opera poetului sărbătorit, a citit fragmente dintr-o interesantă autobiografie a lui Orest Masykevychi și a citit câteva poezii ale acestuia în traducere românească.

În ce mă privește, am rememorat în fața celor prezenți unele momente din cei peste douăzeci de ani ai prieteniei cu care m-a onorat Orest Masykevychi, unul dintre importanții poeți ucraineni din România. O fac acum și pentru cititorii revistei **Ecouri ucrainene**. Nu va fi un demers critic, ci unul sentimental despre un om demn, a cărui viață a avut un parcurs atât de dramatic.

Eram student în anul patru sau cinci la Facultatea de Filologie a Universității din București când l-am cunoscut pe Orest Masykevychi; era adică în 1959 sau 1960. „Vechea gardă” de ucraineni (cum le plăcea chiar lor să-și spună și care erau în majoritate refugiați din anii războiului sau imediat după) a încercat să-și apropie tineretul studios. Astfel, grupa noastră de la Secția de limbă și literatură ucraineană (patru fete și șase băieți) era frecvent invitată la diferite familii din „Vechea gardă” – la Rusnac, la Levenskyi, la Iakubovychi, la Val Cordun sau la celebrul bucătar și autor de cărți de bucate Mykola Olexiuk. Vizitele erau un fel de agape, serate culinar-culturale, la care se cânta, iar uneori se și dansa. La una dintre acestea (nu țin minte la care anume), am fost prezentați unui oaspete sosit de la Sinaia – poetul Orest Masykevychi. Un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu tâmpile ușor grizonate, prezentabil, elegant. De ce tocmai eu am fost cel cu care poetul a continuat după aceea o relație mai apropiată, transformată treptat în prietenie, n-aș putea spune, dar prietenia noastră, în ciuda diferenței de vârstă de 26 de ani, a continuat până în vara anului 1980, când poetul Orest Masykevychi s-a mutat la Domnul.

Ceea ce relatez în continuare sunt date pe care mi le-au încredințat în decursul anilor soții Masykevychi, Orest și Oresia (născută Kyselyțea).

Orest Masykevychi s-a născut pe 9 august 1911 în satul Nepolokivți din județul Cernăuți, dar a copilărit în satul vecin Șypynți, unde tatăl său era cântăreț bisericesc. După absolvirea claselor primare, tânărul își continuă învățătura la liceul din Cernăuți, după terminarea căruia urmează cursurile Facultății de Filosofie a universității din același oraș. În anii de studenție, Orest Masykevychi face parte din asociații ale studenților ucraineni, participă activ la manifestările acestora, colaborează la publicații din Bucovina (*Самостійність* = *Independența*; *Час* = *Timpul* ș.a.), este apoi redactor al revistei satirice *Чорноморськ* (*Ghimpele* sau *Ciulinul*), iar în 1936, devine redactor-șef al ziarului *Час* (*Timpul*).

În 1940, după ultimatumul sovietic, Orest Masykevychi părăsește Cernăuțiul și se refugiază la București. Dar curând izbucnește Al Doilea Război Mondial și, odată cu înaintarea armatelor germană și română pe teritoriul Uniunii Sovietice, Orest Masykevychi ajunge și el în Ucraina, unde este instalat în postul de primar al orașului Mykolaiv. Poetul îmi povestea că, în scurtul timp cât a ocupat acest post, s-a străduit să-și ajute conaționalii cu tot ce putea: alimente, combustibili, acte care să-i ajute pe unii locuitori ai orașului (nu numai ucraineni, dar și evrei) să poată părăsi zona periculoasă pentru ei. Activitatea în cercurile studențești „naționaliste”, dar mai cu seamă faptul că a fost primar al orașului Mykolaiv în timpul ocupației germane l-a

costat foarte scump pe resortisantul Orest Masykevychi: zece ani de gulag siberian! Acest lucru dovedește însă că reprezentantul ocupantului a avut un comportament corect față de populația orașului pe care-l conducea, căci altfel n-ar fi fost „răsplătit” doar cu zece ani de Siberie, ci – mai mult ca sigur! – cu un glonț.

În 1945, Orest Masykevychi era funcționar la Compania „Caviar” din București. Într-o zi din vara aceluia an, nu s-a mai întors de la serviciu acasă. Speriată, soția l-a căutat peste tot: la poliție, la alte autorități, la spitale, la morgă, dar nu i-a dat de urmă. Pretutindeni i se spunea că nu știu nimic despre soarta lui Orest Masykevychi. Căutările ei disperate și fără niciun rezultat au dus-o la concluzia că soțul ei murise. Abia peste vreo doi ani a fost chemată la poliție, unde i s-au cerut două lucruri: 1. să divorțeze de Orest Masykevychi (asta a convins-o că soțul ei trăiește, căci nu poți divorța de un mort) și 2. să părăsească Bucureștiul și să plece, de pildă, la Sinaia, unde i se asigură un post de funcționar la Întreprinderea „Mecanică Fină”. Oresia Masykevychi a îndeplinit ambele „indicații”.

Ce se întâmplase? În vara anului 1945, Orest Masykevychi a fost răpit „de sovietici” de pe stradă. La început, poetul era convins că e o confuzie, că de fapt e căutat fratele lui mai mic Omelian Masykevychi (nu știu pentru ce anume era el urmărit), dar acela reușise să fugă la Viena. Însă curând Orest Masykevychi și-a dat seama că nu e vorba de nicio confuzie: a fost dus la Moscova, unde timp de câteva luni a fost interogată în legătură cu activitatea lui în cercurile studențești din Cernăuți, dar mai ales despre perioada în care a fost primar al orașului Mykolaiv. În cele din urmă, a fost scos din arestul moscovit și dus într-un lagăr din Siberia la „tăiat păduri”, unde timp de aproape zece ani a îndurat inimaginabilă mizerie, frig, foame și umilințe. La un moment dat, talentul muzical al poetului l-a ajutat să-și ușureze cât de cât soarta: Orest Masykevychi a organizat un cor al deținuților, a cărui activitate (repetiții, spectacole) l-a scutit de o parte a muncii istovitoare, dar a stârnit și invidia unora dintre deținuți, îndeosebi ucraineni. (Câțiva dintre ei îi erau ostili și după eliberarea și întoarcerea lor în România; bunăoară, Vasile Iakubovychi, coleg de școală și de Siberia al lui Orest Masykevychi, nu vorbea cu el, iar alții îl bârfeau, ba unii chiar îl amenințau că se vor răzbuna... Nu știu dacă a fost vorba numai de invidie, dar un lucru e cert: noi, cei care nu am trecut prin ceea ce au îndurat acei oameni, nu-i înțelegem și, deci, nu avem dreptul să-i judecăm.)

Orest Masykevychi a fost eliberat în 1955 și, având cetățenie română, i s-a îngăduit să vină în România, mai întâi la Timișoara (nu știu de ce tocmai la Timișoara), apoi la Sinaia, unde s-a recăsătorit cu Oresia. Fire activă, Orest Masykevychi a organizat la Sinaia un cenaclu literar, care a adunat în jurul lui numeroși creatori și iubitori de literatură. Dar venea frecvent și la București, căutând mai ales un mediu ucrainean, pe care nu-l avea la Sinaia. Așa ne-am și cunoscut.

După câțiva ani (când, bănuiesc, li s-a îngăduit să părăsească Sinaia), Oresia și Orest Masykevychi s-au mutat la București; au închiriat în strada Remus 14 apartamentul unei tinere familii de profesori, plecați pentru o vreme să predea matematica la o școală din Maroc. Aici îi vizitam frecvent împreună cu soția, dar și Masykevychi ne întorceau vizita (locuiam atunci în strada Izvor 36, clădire demolată odată cu tot cartierul, pentru înălțarea Casei Poporului). Din punct de vedere material, familia Masykevychi, se înțelege, nu o ducea prea bine. De aceea se cuvine să amintesc un gest de înțelegere și compasiune de care a dat dovadă Zaharia Stancu, președintele de atunci al Uniunii Scriitorilor din România. Contrar prevederilor statutare, care stipulau că doritorii de a intra în Uniunea Scriitorilor din România trebuie să aibă publicate cel puțin două volume (Orest Masykevychi încă nu avea nicio carte publicată), Zaharia Stancu l-a primit în breasla scriitorilor și i-a acordat o pensie. După moartea în 1972 a lui Zaharia Stancu, doamna Stancu venea adesea la familia Masykevychi, unde o întâlneam, iar după pierderea fiului lor, toți încercam s-o consolăm pe doamna Stancu măcar în mică măsură, căci pentru o mamă pierderea unui copil este o durere fără margini.

Corneliu IROD

(Continuare la pag. 7)

Oare știm care ne este „acasă” după 30 de ani de independență?

(Continuare de la pag. 1)

Iată care sunt acestea *Плем'я* (*Tribul*), *Мої думки мухи* (*Gândurile mele sunt tăcute*), *Додому* (*Acasă*), *Атлантида* (*Atlantida*), *Донбас* (*Donbas*), *Земля блакитна, ніби апельсин* (*Pământul e albastru ca o portocală*) și *Віктор_Робот* (*Victor_Robot*). Toate aceste filme sunt difuzate în cadrul festivalului *Нове українське кіно* (*Noul film ucrainean*) și prezintă spectatorului ce înseamnă să nu ai parte de ai tău, să ajungi să te întrebi care îți este țara, cine te apără și cine te înjunghie pe la spate, cine îți este frate sau cine îți este mamă...

Vizionând câteva dintre filmele prezentate în cadrul festivalului, îmi propun să creionez puțin din mesajul pe care îl transmite fiecare și, totodată, să vă provoc să le vizionați.

Donbas este un film în regia lui Serhii Loznița, care a fost nominalizat pentru premiile *Oscar* în 2018. Conform *Cinema in Ua*, sunt prezentate 30 de relatări scurte din viața unui om de rând, pe un teritoriu ocupat. Personajele ajung să își

facă planuri de viitor, să salveze ce se mai poate salva, să găsească un punct comun și un sens în viață, însă cel mai mult, personajele sunt în căutarea oamenilor încă vii, ceea

ce transmite un sentiment cutremurător de „al meu”, de ceea ce mă face, pe mine, ca om să fiu om încă viu. Dar asta nu e tot, întrebarea constantă cu care se confruntă protagoniștii este: cui oferi ajutor, când ești în război? Ei bine, cu toții ne putem imagina un câmp de război, plin cu soldați, chiar și oameni simpli, răpuși, care și-au pierdut ultima speranță, care după acest moment nu mai au un viitor, dar nici nu mai au unde să se întoarcă. Războiul te răpune, te face să te simți atât de mizerabil și învins, încât orice speranță la viață sau victorie pare a fi ceva imposibil. Cu toate acestea, Serhii Loznița caută să demaște personajul care nu este „de-al nostru” și să ajute spectatorul să înțeleagă că, probabil, un compromis îți poate salva viața.

Un alt film care m-a impresionat este realizat în regia lui Narmin Aliev, sub titlul *Acasă*, și care a ajuns pe ecranele Festivalului de Film de la Cannes, este deținătorul Grand Prix al Cinefestivalului internațional din Odesa și a participat la

selecția pentru *Oscar* în 2019. Cu adevărat cutremurător, un film care caută răspunsul la întrebarea *cui sunt necesar, dacă nu sieși?* Tot ce visează un tată este să-și îngroape fiul acasă, iar pe celălalt, încă în viață, să-l aducă acasă. O viață trăită ca un străin nu este viață, iar ceea ce te face să fii printre ai tăi nu este doar țara sau limba pe care o vorbești, ci locul... locul pe care îl poți numi al tău. Care este „acasă” al tău și cine ești sunt două întrebări cu care se confruntă protagonistul, dar pe care le înțelege abia când ajunge „acasă”.

Filmul *Gândurile mele sunt tăcute* prezintă o altă familie care încearcă să-și găsească rostul într-un oraș ce pare fără viitor, fără o direcție anume. O mamă și un fiu, care visează să vadă o pasăre ce poate fi găsită într-un singur loc în Europa. Ei bine, acesta nu este singurul vis, ideea de America persistă în mintea tânărului, iar toate aceste vise nu fac nimic altceva, decât să ridice aceeași întrebare existențială în mintea lui Vadim: „cum este să trăiești o viață normală?” Conflictul dintre părinți și copii este o altă idee principală a filmului, care nu relevă doar mentalitatea ucraineanului din Zaporijia, dar și ce înseamnă să te lași influențat de curente vestice și să nu știi să prețuiești ceea ce îți poate oferi „acasă” sau nu vezi, de fapt, valoarea lui „acasă”.

La 165 de ani de la nașterea lui Ivan Franko

Ivan FRANKO

Madona Sixtină

Zeiță ești! Să nege cine poate
Acest al meu, cel de pe urmă, crez?
Când în genunea nopții scânteiezi,
Cine mai crede în singurătate?

Să-ți fur o rază inima-mi dă ghes
Și de durerea-acestui dor se zbate.
Eu cerul îl credeam pustietate,
Însă, în fața ta, îngenunchez.

În spirite și zei te poți încrede
Ori nu. Mărirea lor se pierde,
Dar vraja ta rămâne de neșters.

Și vine-o zi, când nu vor exista
Nici zei, nici spirite – doar slava ta!
Te va visa întregul univers!

Rafael Sanzio, Madonna Sixtină, 1513

Vulturul

Din piscul lins de neguri și neatins de pași
Se năpusti spre boltă și-o stăpâni trufaș.
Astfel din surde-adâncuri țâșnește câte-un gând
Cu sete fruntea-naltă a cerului spărgând,
Dând roată veșniciei și întrebând, ateu:
– „Au unde-i adevărul și unde-i Dumnezeu?
Căci am întors natura pe dos, până-n zenit
Am despicat atomii, și tot nu l-am găsit!”

Teribil spectru-al morții, ne-nduplecatul gâde
Părea de toată larma pământului că-și râde,
Părea bățut în cuie pe cer, dar nevăzute
Cât timp nemernicia spre pradă nu-l asmute.
Și tu resimți teroarea, zimțatul spaimei clește,
Căci ochiul lui sălbatic pe tine te țintește!
Și înlemnești de spaimă, cu suflet fedeleș,
Căci fiara-naripată nicicând nu va da greș!
S-a și pornit. Dar, cinic, acest celest Irod,
Suveică rece-a sorții, îți țese des năvod.
Planează, se rotește, se-ascunde după nori,
Ba parcă se topește-n azur, adeseori,
De unde-și strigă foamea crunt, amenințător,
Cum uneori și-o strigă flămândul meu popor,
De pe ciocoii fameni flori îi cuprind.
Ca tunetu-n adâncuri, cutremur prevestind,
Îmi ești urât, o, vultur, fiindcă plimbi pe cer
Un suflet de reptilă și-un ochi de temnicer,
Că doar de firi mai slabe ca tine ești sedus,
Prăzi sigure, pe care le și privești de sus,
Deși din al lor sânge te-ndestulezi, barbar:
Îmi ești urât, o, vultur, întâi fiindcă ești țar!
Dar strălucește arma sub braț necruțător

Și plumbul, sol al morții, te va găsi în nori.
Nu tu purta-vei moarte în clonțul ucigaș:
Pământu-ți va trimite ucigător răvaș.
Nu vei mai fi trimisul județului de-apoi,
Ci ca un leș scârbavnic zăcea-vei în noroi.
Și nu ești cel din urmă. Mai sunt destui țințași:
Toți cei setoși de sânge au printre noi un naș.

Sonetele sunt robi. Zac în cătușe,
Căci verbul – slobod – trebuie strunit,
Ca un recrut, și dezobișnuit
De lumea civiliei jucăușă.

Sonetele sunt conți din neam vestit,
Cu ștaif. Ce au în gușă – și-n căpușă.
Privesc de sus prostimea cea ghidușă
Și moda-i legea lor de neclintit.

Se întâlnesc cuvântul și tăcerea
Și se măsoară lung, pe îndelete,
Nehotărâți să-nceapă sfășierea.

La loc comanda! Drepti! Alinierea!
Atleți ai disperărilor discrete,
Zgârcitele, barbarele sonete!

Priviți izvorul: a răzbit prin stâncă
Și-aleargă, pură lacrimă, spre șes,
Din soare, ziua, sclipăt a cules,
Iar noaptea știe luna s-o răsfrângă.

El dorul primăverii a-nțeles
Și îi răsfață pruncii, fragezi încă,
Nutrindu-i cu o dragoste adâncă:
E harul celui din adânc purces.

Șuvoiul care zburdă pe câmpie
E cântul din popor. Și-n ceas durut
El se strecoară-n inimi – apă vie.

Precum izvoru-ascuns la început
Și cântul din străfunduri a crescut
Ca flacăra în suflete s-o-nvie.

Tuna! Curând vom avea, așadar, vreme bună.
Natura exultă, vibrând ca o strună.
Reci junghiuri de sete pământul străpung
Și setea lui vântul o linge prelung,
Iar dinspre Apus, nori de plumb se răzbună:
Tună!

Popoarele freamătă. O presimțire
Adie prin inimi vestind fericire
Și o primenire adâncă vestind.
Nori nerăbdători orizontul cuprind,
Deciși să încingă mareață furtună.
Tună!

Drumarii

Un vis deunăzi mi s-a năzărit.
Mă regăseam pe-o ntindere pustie,
Eram cu lanțuri grele-nlănțuit
Sub o albastră stâncă de granit
Și-n urmă-mi – alte mii, asemeni mie.

Aveam cu toții frunțile brăzdate,
Însă în ochi nedomolită pară.
Păreau lung șarpe lanțurile toate,
Eram cu toții-ncovoiați de spate,
Căci toți purtam câte o grea povară.

Cu mari baroase-n mâini, vin cete-cete
Și-un glas ceresc tăios precum o spadă
Aud: „Loviți în stâncă pe-ndelete!
Frig, foame de veți îndura ori sete –
Această stâncă trebuie să cadă!”

Legați voit să construim o cale,
N-ar fi putut nici iadul să ne-nfrunte!
Sfărmată de-ale fierului ocale,
În țândări stâncă luneca la vale –
Izbeau baroasele în piept de munte.

Torent lovind în zid cu vrajbă-adâncă,
Ne-nverșunam pe piatra cea parșivă
Și, pas cu pas, înaintam în stâncă.
Mulți au căzut, dar mulți rămas-au încă:
Nu erau stăvili să ne stea-mpotrivă!

Știam că urmele ni se vor pierde,
Că gloria n-o vom gusta defel,
Că oamenii în acest drum vor crede
Doar când se va întinde drept și neted,
Când, poate, fi-vom îngropați sub el.

Dar noi cu faima nici n-avem ce face.
Nu vrem să fim crezuți nici mari, nici tari.
Ne-am prins în lanț fiindcă- așa ne place.
Voinței noastre robi, tăiem tenace
Cărarea spre-adevăr: suntem drumari!

Știam de pe când Glasul ne chemase
Să spulberăm zăgazul de granit:
Cu-al nostru sânge, pe-ale noastre oase,
Temeinic drum spre veacuri grandioase
Vom fi durat – e pohta ce-am pohtit!

Știam că-n lumea gureșă și dură
De care pentru chin ne-am despărțit
Și-unde ne plâng doar cei ce ne pierdură,
Travaliul nostru va stârni doar ură,
De dușmani blestemat, de-amici hulit.

*Monumentul de pe mormântul lui Ivan Franko
în cimitirul Lychakiv din Lviv.
Sculptor: Serhii Lytvynenko*

Știam că suntem stranie armată,
Neslugărind la slugi, nici la stăpâni,
Și-o lacrimă striveam, încrâncenată.
Știam. Dar nimănui și niciodată
Barosul nu i-a lunecat din mâini.

De-același gând ursita ni-i decisă,
Suntem un singur corp nemuritor:
Drumarii – noi, falanga cea proscrisă,
Străpunge-vom prin stâncă interzisă
Un drum spre viitor. Al tuturor.

(Poezii preluate din volumul *Poezii și poeme* – Ver-
siunea românească de Ion Covaci, Editura RCR Print, București,
2006.)

Tezaur literar (Literaturna skarbnyca)

Ivan FRANKO

IEPURELE ȘI ARICIUL

Într-o zi, stătea Ariciul în ușa viziunii sale cu lăbuțele-n șold; săltă nasul în vânt și începu să fredoneze încet un cântec – frumos, urât –, cine ce treabă are cu el? Cântă fiecare cum se pricepe.

Fredonă el ce fredonă, apoi se gândi:

„Ia să mă duc puțin în câmp. Până-i îmbăiază nevastă-mea pe copii și le primenește cămășuțele cu altele curate, fac o plimbare și totodată vreau să văd, dacă a mai crescut sfecla mea.”

Ogorul de sfeclă nu era prea departe de casa lui. De fiecare dată, Ariciul lua atâta sfeclă câtă-i trebuia în acea zi pentru hrana familiei sale, de aceea se și exprima așa: „sfecla

mea”. Așadar, închise cu băgare de seamă ușa viziunii și porni cu mersul lui legănat pe cărare spre câmp. Dar nu merse mult și se întâlni cu Iepurele. Ieșise și el să se plimbe până la „varza lui”.

Zăindu-l pe Iepure, Ariciul îl salută politicos. Dar Iepurele era tare fudul și făcea pe boierul. El nu-i răspunse Ariciului la salut, ci doar îl privi de sus și-i aruncă din mers:

– Da’ tu de ce te târăști spre câmp cu noaptea-n cap?

– Am ieșit la plimbare, – răspunse Ariciul.

– La plimbare? – râse Iepurele-n hohote. – Eu socot că era mai cuminte, dacă rămâneai în pat, decât să te târăști la plimbare cu picioarele tale strâmbe.

Observația batjocoritoare îl supără tare pe Arici, deoarece într-adevăr avea picioarele strâmbe.

– Tu crezi, probabil, – îi zise Ariciul Iepurelui, – că, având labelle lungi, poți alerga mai iute decât mine, nu?

– Fără îndoială! – răspunse Iepurele.

– Ne putem convinge, – glăsuî Ariciul. – Vrei să punem rămașag că alerg mai repede decât tine?

– Ar râde și curcile! Să mă întreci tu cu strâmbăturile tale? – se prăpădea Iepurele de râs. – Dar putem încerca, dacă ai poftă. Fie! – adăugă el. – Bate palma și hai să alergăm.

– Stai, stai, de ce te grăbești? – îl domoli Ariciul. – Mergem mai întâi acasă să luăm micul dejun, iar peste o jumătate de oră ne vedem în acest loc.

Iepurele n-avu nimic împotrivă, pentru că și el ar fi ronțăit mai întâi niște varză proaspătă. Iar în timpul asta, Ariciul, cu mersul lui legănat, plecă spre casă.

De cum ajunse, Ariciul îi spuse neveste-sii:

– Pregătește-te, femeie, să mergi cu mine la câmp.

– Ce să caut eu la câmp? – întrebă Aricioaica.

– Știi, l-am provocat pe Iepure la întrecere. l-am spus că alerg mai repede ca el.

– Tu nu ești întreg la minte, bărbate! – exclamă Aricioaica. – Cu Iepurele ți-ai găsit tu să te întreci la fugă?

– Bineînțeles. Iar tu trebuie să mă ajuți.

Ce era să facă Aricioaica? Se găti și plecă cu bărbat-su.

Pe drum, Ariciul îi spuse:

– Vezi ogorul acela lung? Acolo am să mă iau la întrecere cu el. Iepurele o să alerge pe o brazdă, iar eu pe alta. Noi o să pornim de acolo, de sus. Iar tu rămâi în capătul ăsta, în brazdă, și când o sosi Iepurele aici, să salți capul și să-i strigi: – Eu am ajuns de mult aici!

Și tot vorbind ei așa, au ajuns la ogorul cu pricina.

Ariciul și-a postat nevasta la locul ei, iar el plecă de-a lungul brazdei în celălalt capăt.

Când ajunse, îl găsi pe Iepure acolo.

– Ei, ce zici, pornim? – întrebă Iepurele. – Atenție, unu... doi...

Unul trecu într-o brazdă, celălalt – în cea de alături.

Iepurele strigă „trei!” și porni ca vântul singur în lungul ogorului.

Iar Ariciul alergă vreo trei pași, apoi se piti în brazdă și se întoarse de-a bușilea la locul de pornire. În timpul acesta, Iepurele alerga cât îl țineau puterile. Dar când ajunse la capătul ogorului, aici nevasta Ariciului îl întâmpină din brazda alăturată, strigând:

– Am ajuns aici de mult!

Iepurele holbă ochii de mirare; nici nu-i trecea prin minte că nu e același Arici, pentru că, după cum știți,

Ariciul și Aricioaica au aceeași înfățișare.

– Cum se poate una ca asta? – strigă Iepurele. – Hai să mai alergăm o dată calea întoarsă!

Și, fără să-și tragă sufletul, își puse urechile pe spinare și porni înapoi ca din pușcă. Aricioaica rămase liniștită la locul ei. Când ajunse Iepurele la celălalt capăt al ogorului, îl întâmpină Ariciul:

– Sunt aici!

Se supără Iepurele de-a binelea. Ce-i asta? Să mă întrecă pe mine Ariciul cu picioarele lui strâmbe și scurte?! Și, crâpând de ciudă, strigă:

– Hai să alergăm încă o dată!

– Din partea mea, vere, – spuse Ariciul, – putem alege și de zece ori.

Și Iepurele alergă iar, dar în vale auzi din nou:

– Sunt aici!

Porni iar în sus: același lucru. Astfel alergă, sărmanul, de șaptezeci și trei de ori încolo și-napoi, dar de fiecare dată era întâmpinat cu „sunt aici”. A șaptezeci și patra oară n-a mai ajuns la capăt. La mijlocul distanței, căzu la pământ și muri pe loc.

Iar Ariciul o strigă pe nevastă-sa și, bucuroși, plecară amândoi acasă. Și cred că mai trăiesc în liniște și azi, dacă n-or fi murit.

Însă de atunci, tot neamul iepuresc a jurat să nu se mai întrecă la alergări cu Aricii.

Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD

Ilustrații preluate din <https://www.youtube.com/watch?v=OKXAIGZP0kc>

La 75 de ani de la naștere

Poetul **Ivan Covaci**, supranumit „Picasso al literaturii noastre” (Ștefan Tcaciuc), redactorul-șef al ziarului *Vilne slovo*, a împlinit pe 29 august a. c. frumoasa vârstă de 75 de ani. Scrierile sale poetice, în proză și de critică literară, apărute atât în volume separate (în total, 16), cât și în volume colective precum *Strune lirice*, *Primăverile noastre*, în antologia *Balada locului: poezie ucraineană din România*, în almanahul *Orizonturi* etc. i-au adus recunoașterea națională și internațională, fiind distins cu premii și diplome: „Premiul Iurii Fedkovyci – Cernăuți” (2016); „Diploma de excelență” (2001), Diploma de Onoare și Medalia de Aur a Societății „Ucraina-Lumea”, fiind, de asemenea, decorat de Uniunea Scriitorilor din Ucraina cu „Medalia pentru merite deosebite” (2020).

Membrii redacției și ai colegiului redacțional al revistei *Ecouri ucrainene* îi urează domnului Ivan Covaci un sincer
La mulți ani!

MÎNGÎIND FRUNTEA SINGURĂȚĂȚII

La configurarea generală a literaturii noastre contemporane participă, pe lângă scriitorii de limbă română, și mînuitorii cuvîntului artistic aparținînd naționalităților conlocuitoare, care aduc în acest depozitar al timpului partea lor de frumos, menită a-i prezenta, în tot ce au mai bun, ca fii ai acestui pămînt generos. Contribuția confrăților maghiari, germani, sîrbi, evrei, ucraineni etc., la împlinirea acestui tablou general al spiritualității noastre are, în același timp, darul de a demonstra unitatea de simțire a întregului front scriitoricesc din România, care, prin opere durabile, înfăptuiește istoria literară a acestui timp de mari efervescente creatoare. Pentru realizarea acestui fapt cu totul remarcabil, editura Kriterion i se cuvin sincere considerații, ea reușind a pune la îndemîna iubitorilor de frumos cărți bune și foarte bune, cărți memorabile, toate într-o ținută grafică exemplară. Un alt merit — și nu mic! — al acestei distinse instituții culturale este că, într-o permanență grăitoare, prezintă cititorului, în limba română, traduceri de calitate indiscutabilă din cărțile reprezentative ale acestor literaturi, publicînd paralel, în limbile maghiară, germană, opere alese din literatura română clasică și contemporană. Se realizează, astfel, un excelent schimb de valori spirituale, profitabil pentru marele public precum și pentru specialiștii din acest domeniu și, desigur, pentru istoria literaturii noastre.

În lumina acestui program de lucru, editura Kriterion propune acum cititorilor de poezie o selecție din creația lui Ivan Covaci, poet ucrainean din România. Într-adevăr, autorul cărții intitulate *Fruntea singurătății* este un liric venind, ca majoritatea adevăraților lirici, dintr-o aleasă rădăcină a străvechii spiritualități populare, cîntînd pe strunele-i tinere viața, dragostea, moartea, dar și înstrăinarea, pacea mereu amenințată, lupta pentru fericirea omului. Desigur, într-o prezentare care nu se vrea exhaustivă, lăsînd bunului cititor bucuria descoperirii artei scriitorului, cel care semnează aceste rînduri simplifică lucrurile, în intenția confraternă de a-i da autorului șansa dezvoltării, prin însăși opera sa, taina cîntărilor scrise. Așadar, doar cîteva idei despre această carte de poezie adevărată.

În primul rînd cultivarea ideii de tradiție în tot ce aceasta are mai bun. Ivan Covaci vine din lumea satului, a celui sat de puritate și dor, nestrînat de civilizație, idealizat în viziunea poetului, stînd sub acea aură de vis și liniște, rază de credință în bine și de purificare. Acolo: mama — matricea ființei noastre și a gîndului —, acolo zăpada, visînd și ușa prin care se intră curat, acolo vestitorul zilei, soarele, crescîndu-ne cu bunătatea luminii sale, acolo cîșii în iarba veșnică, acolo numai acolo, urmele copilăriei topindu-se, acolo viața și moartea și nesfîrșirea. Poetul există în aceste toate și toate acestea, și atîtea altele, există în el bîntuindu-l, punîndu-i simțirea în alese tipare: „... A venit, în sfîrșit, nesfîrșit așteptatul / cu zorii întrecîndu-se în limpezime. / Cine dintre voi ar fi crezut că satul / trăiește în simțirile mele intime?” (Satul ca alegorie), ori: „...Copacii mă-ntîmpină cu brațe paterne, / eu colbul bejeniei îl scutur, cel greu / și îngenunchez: dinainte-mi se-așterne / satul — atît de al meu.» (Unde nu mă întorc), și încă : „...înaîntează / cîșii / de zădărnici pămîntul / cu fiece pas. / Priviți-i cum se înalță / trecînd rîuri și munți, împingînd ușor, / cu o singură mîna / orizontul.... (Cîșii), și de asemeni: „...Va veni satul, va veni satul / cete de prunci vor zburda peste tot / ca niște mîni, părăsindu-și înaltul / se vor poticni razele-n bot...” (Schiță matinală). Se află în aceste poeme acea prospețime a copilăriei și tinereții care ne-a marcat sufletul cu simțiri ce capătă apoi un aer de netrecere, coroană și stea nostalgică fiindu-ne fără încetare. Satul rămîne în poemele lui Ivan Covaci, ca mai de mult în acelea ale lui Esenin — cu care, deși în alt registru și în alte zile, se înrudește — locul de taină, de regăsire a ființei interioare, un sat, așa cum ziceam, nestrînat de civilizație, de timpul mașinilor și al zgomotelor, capabil să ne renască mereu din aceeași obîrșie.

Așa stînd lucrurile, tradiția, care se bucură de înțîietate în creația poetului, se constituie ca o putere nesecată, încă, la izvorul căreia cel obosit de zbuciumul secolului își poate înprospăta cugetul și fapta. Deci tradiția revitalizatoare, înnoitoare a forțelor, punte spre taina existenței, există — ea însăși — de taină: „Urmele vieții ale tălpilor mele — se adîncesc, se adîncesc mereu / neînceputul cel dintîi, iată, / e leagăn vieții de aur...” (Bumerang), și

apoi: „...O, sat, de oriunde chemările tale mă fură. / Aici eu nu mai trebuie să mă întorc, aici sînt. / Satul mi-e liman și învățătură / și leagăn de cînt.” (Unde nu mă întorc). Este în aceste versuri nu doar invitația la liniște și reîntremare sufletească, ci, mai mult, revelarea față de sine însuși a celui miez de trăinicie cu care ne-am născut, cu care ne place apoi să trăim și la flacăra căruia să intrăm în misterul cel atotecuprinzător.

A doua idee, legată idestructibil de prima — și care pare (dar și este!) un mal de siècle, atribuit al unui mare număr de creatori autentici de la noi și de aiurea — este dată de trăirea sentimentului de înstrăinare. Ruperea de locul natal, vehicularea individului pe drumurile civilizate ale veacului (imperios necesare, de altfel!), dezbrăcarea de taină a vieții și trăirea clipei ușor trecătoare și nu a celei ce semnifică eternul, iată motive care dau versurilor din această carte tonul elegiac, alinător suferinței ascunse. În această binecuvîntată stare poetică se face apel, așa cum observam, la vremea cu evanescente lumini a copilăriei, la chipul de duioșie și dor al mamei, care, acum, tîrziu, ca și în anii fragezi, întruchipează puterea existenței noastre: „...Mamă, pune-ți cununa de față / și arată-te în

zori de duminică / acasă în prag. / Îți vor cădea la picioare ierbile, pădurile și munții. // Lovește, mamă, cu ciubota, în lutul bătătorit / și înalță-ți cîntecul sus să se vadă / Te vor îngîna vîi, crînguri și oameni”. (Mamă). În aceeași linie a cultului pentru trăinicia de neam se înscrie poezia Ușa, semnificativă în creația lui Ivan Covaci pentru sentimentul trăinicie pe care îl păstrează: „...pe această ușă de lemn care scîrție / a fost dusă, la ceasul de ducă, bunica / la această ușă de lemn, care scîrție / bat cei ce-n dulcea mamei mele limbă / dau demnă și dulce și blîndă binețe”. Aș mai adăuga tot aici poemul Mulțumesc, excelent ca tratare lirică a unei idei comune și care întruchipează, ca să zic așa, sinteza simțirilor poetului față de locul natal, față de timpul nou, protegitor al acestui sentiment: „Mulțumesc pentru pragul casei din sat / mulțumesc pentru streșina-i lată / pentru că soare curat mi s-a dat / pentru că țărmașul la țărmașul privirii se arată /.../ Mulțumesc pentru că am știut totdeauna / în satul meu să n-ajung de pripas / pentru că mai strălucește luna / pentru că în soare nimeni n-a tras.” Puterea de generalizare a unei simțiri la un moment dat mi se pare bine cristalizată în poezia din care am citat și care, în poemul Larmă — de o mai mare întindere — se transformă într-o atitudine sensibil critică față de viața searbădă, fără împlinirile de suflet; de fapt, acest poem poate fi considerat un crez plin de întrebări, în care poetul se caută, necunoscuta

care nu i se arată deplin în timp și în faptă fiind însăși poezia, această lumină și umbră și adînc și înălțare, spre care năzuința îl duce mereu: „...Cîte veacuri sînt, necunoscuta mea / de cînd nu vii? / Dă-mi fie și umbra ta / fie și o trecută mișcare a ochilor tăi / fie și gustul trecerii tale!... /.../ Dar tu, iată, nu ești, mă-mbrățișează doar larma...” Aș mai adăuga la acestea încă două poeme elocvente prin ele însele, privitoare la starea de neliniște a poetului: Vînzător de tristețe și Scrisoare autumnală, ambele împlinind bine acest chip de întrebări și tăceri scrutaătoare pe drumurile veacului.

O a treia idee ce s-a ivit la lectura poemelor de față se referă la expresia artistică a poetului, care mi se pare fericit găsită, potrivită stărilor sale. Fluența verbului, metafora incitantă, starea de veghe la sunetul cuvîntului, toate concură, în excelența traducere a lui Ion Covaci (ciudată asemănare de nume a celor doi — autor și traducător!) ca formularea românească să aibă adîncimea și firescul originalului. Cuvîntul curat — ca să folosim titlul primului poem al cărții —, încărcat de emoție stăpînită, fie că se rostește despre țară, despre sat, despre iubire (frumoase poeziile: Schiță de seară, Seceră, Dulce primejdie, Feciorelnică, Iarnă, Serenadă de Brahms, Nu, trupul tău nu se ascunde, Iluzie de primăvară etc.), despre viață și moarte, despre eternitate, ne pătrunde cu tainele-i, ne face să gîndim la noi, la jur-împrejurul nostru și nu-i puțin lucru, fără-ndoială, la vîrsta încă tînără a autorului.

În totul un poet adevărat, sensibil la freamătul veacului, la frumusețile țării, ale lumii — cu luminile și durerile sale — un poet cu care — prezentîndu-l cititorilor români — editura Kriterion a făcut — ca în multe rînduri — un necesar act cultural.

Radu CÂRNECI

Ivan COVACI

ÎN LARG

În largul vieții și în largul mării
să-noți la mal... Nădejde nebunească.
Doar cel ce-a mîngîiat obrazul disperării
e-ndreptățit extazul să-l trăiască.

Să birui muntele. Să-ți tai făgaș
ca rîurile-ntoarse spre izvoare
și lîngă piscuri să-ți durezi sălaș
dacă ești vultur, și nu tîrîtoare.

Nu trup, întreg o inimă să fii!
Sub lingușire gîndul să nu-ți zburde.
Te-nchină rădăcinii veșnic vii
cînd strigi către adîncurile surde.

Pe mare și în viață îndrăznește
să-noți numai în larg și-n adîncime
căci doar în miocen zbura vreun pește
alături de cînt spre zări sublime.

...Lîngă vulturi, în alt univers
eu pe semeni i-am pus să respire,
i-am chemat prin gînd și prin vers:
au fost sau n-au fost la-nțîlnire?

SATUL CA ALEGORIE

Satul ca alegorie și ca sat
— oameni și grîne într-însul puteau sa răsară —
ca o sanie în suflet mi-a alunecat
ca un mormânt săpat în fapt de seară.

Nu era paradisul, nici o lume de mit
ce mi s-ar fi năzărit dintr-odată.
Puteai alerga prin el nestingherit:
era satul, o propoziție neterminată.

Iată, îl mai simt luminîndu-mă cînd
noaptea mă caută cu limbi hrăpărețe
mă cheamă pe nume, cu evlavie, vrînd
numele și pașii să mi-i învețe.

A venit în sfîrșit, nesfîrșit așteptatul
cu zorii întrecîndu-se în limpezime.
Cine din voi ar fi crezut că satul
trăiește în simțirile mele intime?

Sub cerul dur, timpul — iată — se face destin.
Ziua — o respirație egală.
Vă spun fără patos, dureros de senin:
mie satul mi-i țara natală.

MULȚUMESC

Mulțumesc pentru pragul casei din sat
mulțumesc pentru streășina-i lată
pentru ca soare curat mi s-a dat
pentru că țărmul la țărmul privirii se-arată

pentru ca pîinea la masă am cine s-o-mpartă
pentru că-n jurul curții un gard am și eu
pentru că afară, în poartă
stă gîndul meu lîngă-al lui Dumnezeu.

Mulțumesc pentru că mai răbufnește, iscîndu-se, vîntul
pentru ca iarăși cu gîndul acasă mă scol
pentru că și-azi rămîne-mi-va cîntul
așa cum a fost — fără bemol

pentru că oale ciobite mai atîrnă în pari
pentru că din sunet s-a născut melodia
pentru că cei mici crescură mari
sprijinind cu palmele țaria

pentru că dincolo de rîu cețuri coboară
pentru ca amintirea mă mai iubește puțin
pentru că mormintele-ncetară să-mi înghită
de-a valma frați și vecini

Mulțumesc pentru ca am știut totdeauna
în satul meu să n-ajung de pripas
pentru că mai strălucește luna
pentru că în soare nimeni n-a tras.

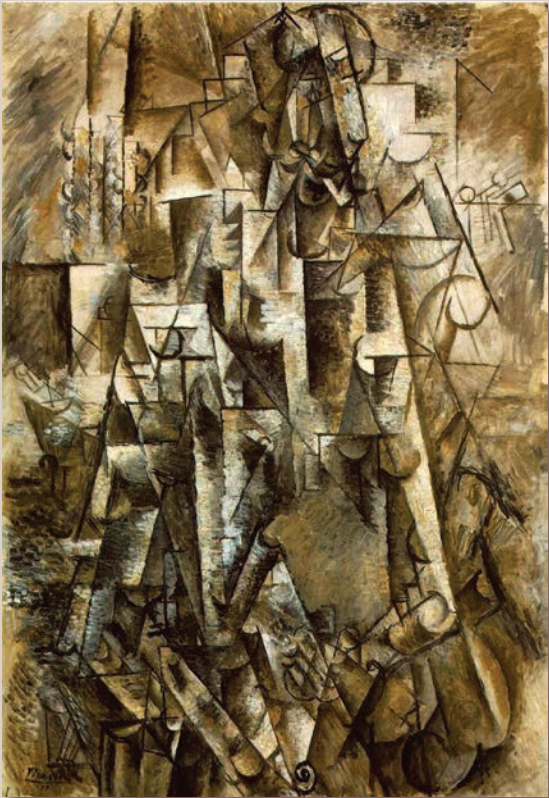
TREI MESTECENI

Trei mesteceni
numai trei
apleacă lingă drum
amurgul.

Trei mesteceni
numai trei
cîntă noptii cîntec
alb.

Trei mesteceni numai trei
priviri de vis prin nouri
rătăcesc.

Trei mesteceni
numai trei
luminează ziua
lin.

Pablo Picasso, *Poetul*, 1911

DIALOG

Stăm de vorbă
eu și copacul
întâiul copac întîlnit în cale.
Ce mai face, îl întreb
ziua ce face
dar noaptea?
Ei bine, știe el, copacul
că întru gloria ramurilor lui
am comandat pentru la noapte o ploaie?
El, copacul
el, copacul
el, copacul
îmi răspunde că, firește, știe
mulțumește lui Dumnezeu
și mă roagă să-i mîngîi coroana,
coroana.
Mîngîi coroana, stufoasă ca un nor
a copacului
îi mîngîi coroana
cu mîinile i-o mîngîi și cu inima
simțind
cum crengile lui prind deodată puteri
cum rădăcinile i se împlîntă adînc în pamînt
așteptînd înfrigate noaptea.
Descînt copacul și-l încînt
învățîndu-l să-și schimbe foșnetul
pe cuvinte.
Dar el nu știe

firește, nu știe
că aidoma oricărui muritor
eu păstrez încă de mult
încă din epoca de piatră
toporul
dosit după ușă
pentru cine știe ce trebuința...
Stăm de vorbă
eu și copacul
ca două vechi cunoștințe
dar el nu știe
firește, nu știe
că-l încînt și-l mîngîi
cu inima-n mîini
și cu toporu-n inimă.

NINGE LA SUCEAVA

La Suceava ninge.
Ninge
ca într-o inimă de străin.
Omătul
mi-a acoperit, odată cu pragul,
binecuvîntata urmă din prag.
Dar pe uliți
copiii
rupți din soare
aleargă la sînul
mamelor.
Zăpadă și pe sînul
mamelor.
Ninge.
La Suceava ninge.

PLĂCERE ALBASTRĂ

Aidoma unor copii flămînzi și goi
zburdă visurile mele, zburdă
și o dulce ploaie de foc
îmi cufundă inima în rugă.

Văduva satului, ca o rană deschisă
peste mormîntul surd, asurzitor.
Ziua călinei. Nici o adiere
doar bocetul ei, trist balsam.

Timpul, prelung, costeliv
îmi «trimite pe vînt ponosul
că viața-i vîndută durerii.
Iulie, nepăsare e numele tău.

Zarea tușește în pumni
ca un hanger îmi sfîșie tristețea
și-și rîde iarăși, oranj
de propria-i stingere.

De fapt e fata morgana
pe care am cucerit-o ieri și care
își duce de mînă cerul.
Unghiile ei strălucesc
pentru plăcerea mea albastră.

ZBOR

Zborul, ce fericire!
Brâncuși

Zbor
unde rădăcina cheamă iubirea și plînge
unde visul nu-ți îngăduie
să mori
unde piatra
varsă lacrimi de sînge
unde pasărea
e sălaș pentru zori.

(Prefața și poezii preluate din volumul *Fruntea singurătății*, în românește de Ion Covaci, Editura Kriterion, București, 1980.)

(Continuare din nr. 26)

La început, eu fusesem întruchiparea răului social, pentru că nu voiam ca eu, ucrainean fiind, să fiu transformat statistic într-un obişnuit cetăţean al Uniunii Sovietice. Când Uniunea s-a prăbuşit, după ce eu, ca un şoarece, terminam de ros opt ani stâlpii imperiului, am devenit întruchiparea virtuţilor... În ochii aceloraşi... Acum sunt un vas, un vas spart, în care s-a amestecat ambrozie cu borătură, otravă cu elixir. Metafora cu înjurătura... O flecăreală de idei. Instigator la haos, eu însumi – o întruchipare a haosului. Un cugetător avertiza: „*Mai bine să fii instigator la haos, decât să fii o parte a acestei mase infinite.*” Altul îl contrazicea: „*Vă spun: trebuie să ai haosul în tine, ca să naşti o stea... Dar vine un timp, când omul nu mai poate naşte stele...*”. Oare nu cumva a sosit acel timp? Opt ani, eu am agonizat de viu şi am stat de vorbă cu mari morţi, pentru a naşte o stea. Iar când ea a răsarit singură, în mine s-a sălăşluit bezna disperării şi a neînţelegerii: la ce le trebuie oamenilor stele?

Duşmanul meu înrăit, sperietoarea mea, se pare că reînvie din nou. Şi nu e niciun suflet viu. Haosul mă înghite. Haosul esenţelor întunecate, al gândurilor întunecate, al simţămintelor întunecate... Iar eu nu mă opun. Îmi trag genunchii până sub piept şi tac, temându-mă că durerea, înnebunind, mă va tăia în două, cum taie cuţitul o omidă...

Spaima mă împiedică să mă gândesc la Ilenka. O creatură nefericită, care nu aparţine acestei lumi...

Când, după ultima intoxicare cu alcool, m-au dus la psihiatrie, ea era de-acum acolo. Deşi e foarte posibil să nu fi ieşit niciodată de acolo. Deci, când mi-am revenit, am văzut deasupra mea o faţă de femeie, palidă, ca ţesută din ceaţă, o privire rătăcită şi voalată a unor ochi gri-deschis. Am auzit ca prin ceaţă o voce înceată: „Nu te mai doare... nu te doare nimic... nu te doare...”

Într-adevăr, nu mă durea nimic. Aşa că, gândindu-mă că am trecut în altă lume, m-am bucurat. „Am trecut şi n-am băgat de seamă. Se vede că moartea nu-i chiar atât de îngrozitoare, precum se spune...”

Însă, din păcate, eu eram viu. Şi despre asta mi-a reamintit curând sperietoarea mea. O-o-o! Ce afurisit se destinde în mine, ca un arc strâns şi eliberat! Trupul meu nenorocit se zbate în cârcei, se loveşte de duşumea, se rupe în bucăţi! E sindromul mahmurelii... O picătură! Măcar o picătură!... „*Eu îi iubesc pe toţi cei care, ca nişte picături grele, cad câte una dintr-un nor negru, care spânzură deasupra omului – aceşti nori prevestesc fulgerul şi pier ca prevestitorii*”, – a spus un înţelept. Iar când am căzut eu şi m-am izbit de pământ, ca picătura din norul negru, alt înţelept a spus: „*Adunaţi-vă toate forţele şi îndreptaţi-vă spre înălţimi!*”. Dar eu nu aveam forţă. Şi atunci a venit Ilenka, mi-a pus pe frunte palma ei înnegurată, şi eu am zburat în sunet lin, precum ţârâitul de greier, cuprins, cucerit de un flux, ca de o rece flacăra albastră.

Dacă ar fi dimineaţă! Aş telefona la vreuna dintre redacţii... Oare tineretul creator ar demonstra că are conştiinţă naţională – ar salva un geniu pe jumătate mort? Înainte, el mă trata cu coniac, iar eu cu o amicitie de domn venerabil. Eu mă îmbătam şi strigam, agitând arătătorul: „*Gânditorul ştia că gloatele se transformă în popoare, şi atunci va fi preţuită şi munca jertfelnică, şi eroismul!*”. Şi poporul mă sorbea din ochi, plin de entuziasm tineresc şi de conştiinţă naţională trează.

Dar toate trec, până şi gloria mondială, iar acum tinerii admiratori mă mai vizitează numai atunci, când îi chem. Uneori, ei îmi organizează apariţii în faţa propriului popor. Şi eu merg spre popor numai pentru ei, căci mie personal nu-mi mai trebuie nimic, întrucât vine timpul când omul nu mai este capabil să nască o stea. Cum nu poate prin Cuvânt să schimbe această lume, poate cel mult să facă un balon de săpun şi să-i spună poporului: „Vino aici, ca să-ţi duci viaţa în această splendidă sferă, cum trăiesc şi eu.”. Însă poporul nu va veni. Pentru că el are de arat, de semănat, de născut copii... El are nevoie de pământ sub picioare, pâine pe masă – şi nu de vorbe. A ascultat la vorbe, de i s-a lehamesit!

Uneori, aş avea chef să citesc poporului versuri, dar el nu pricepe metafora. De ce nu pricepe ceea ce el însuşi a creat, dar a uitat în mărînimia lui genială? Iar eu am profitat de acea uitare şi am furat metafora, mai bine zis, am cules-o de sub picioarele lui, din ţărâna de pe jos şi – na! Ia-ţi înapoi

această minunată floare, această comoară nepieritoare! Iar el se uită la mine prosteşte şi surăde stânjenit. Atunci eu îmi pierd ultima iluzie şi rog tânărul meu anturaj să-mi toarne o sută de grame. Pentru tonus. Atât e absolut suficient, ca să trezească euforie într-un suflet obosit. Iarăşi mi se uşurează şi se înveseleşte sufletul. Iar eu mă aprind de dragoste pentru popor. Glumesc şi îndrug tot felul de prostii. Iar poporul râde. Sincer, descătuşat. Şi mai e vorbă! Pe lângă acest idiot care se maimuţăreşte pe scenă, îndrugă tot felul de prostii şi pe care toţi îl numesc geniu, el se simte înţelept şi convins. Iar eu mă bucur: în sfârşit, mi-am atins acel lucru, pentru care mi-am petrecut viaţa prin lagăre – am determinat poporul să fie înţelept şi convins. La rândul său, poporul îmi iartă slăbiciunea, că, ce să-i faci, geniul, oricum ar fi el, trebuie iertat şi ocrotit...

Halyna TARASIUK

Zbor cu Serafima

Se dedică victimelor totalitarismului.

Desen de Vasile SOCOLIUC

Şi-atunci, de ce nimeni nu mă respectă, nu mă ocroteşte? Şi, la naiba, mai e şi noaptea atât de lungă! Şi nu vine nimeni... Şi-s încuiate cu şapte lacăte uşile tuturor psihiatriilor şi ale magazinelor de băuturi spirtoase. Şi până dimineaţă mai e mult. Şi vor mai trece o mie de ani, până ce se va ţese din ceaţa dimineţii Ilenka, palida fetiţă din lumea de dincolo... Olenka sună prea tern, prea terestru. Nu-i de ea un nume atât de simplu.

Dar eu mor, iar ea nu vine. Şi nu vine nimeni. Şi nu pot telefona nimănui din lumea asta. Dar nu! Mint! Am cui! Lui Edik! Cum am putut să uit de Edik, marele mafiot, splendida floare-de-colţ, care a înflorit mănos pe ruinele imperiului, sugând din pământ sângele vărsat de mine, şi sudoarea, şi lacrimile mele! Ah, draguţul de tine! Frăţiorul meu îmbogăţit! Unde eşti? Cucu!

Formez numărul fără încordare (în situaţii critice, creierul meu demonstrează miracole imposibile) şi aud: „*Ţă-ă-r, ţă-ă-r...*”. Doarme frăţane-meu.

– Da, vă ascult! – s-a trezit, draguţul de el.

– Edik! Dracu să mă ia, eu mor! Îmi ard ţevile! Şi n-am nicio picătură! – şi mă apucă un râs mărunţ şi idiot: cleştişorii monstrului îmi gâdilă dureros măruntaiele arse, creierul...

– Ei, frăţioare, mă suni! – zice Edik tolerant, ca şi când ar vorbi cu un copil sau cu unul care nu-i normal. – Ai întrecut măsura. În toiul nopţii... Da’ ce, te simţi chiar atât de nasol? Sau poţi să aştepţi până dimineaţă?... Ei, dacă e chiar atât de serios... bine, o să-ţi trimit.

Minte, n-o să trimită în toiul nopţii. În schimb, dimineaţa o să-mi aducă chiar el. O jumătate de sticlă, cât doar să mă

cherchelesc. Edik mă cruţă. El se poartă cu mine mai bine decât cu un copil fără minte, pe care e păcat să-l obideşti, dar nici să-i tolerezi orice. Dar ce să-i faci, „dacă toate geniile sunt nişte proşti, nu ştiu să trăiască omeneşte, crează ei acolo ceva de neînţeles şi ce e interesant, pe unul ca ăsta îl respectă şi se laudă cu el. Iar tu trăieşti ca oamenii, frumos, elegant, iar după ce dai ortul popii, nimeni nu-şi mai aduce aminte de tine. În schimb, toţi vor admira viaţa unui geniu tâmpit.”

Eu şi Edik suntem adversari în idei şi amici în nenorocire. Şi el „a făcut un stagiul”, dar pe chestiuni „de afaceri”. Adică avea bani, dar voia mai mulţi. O ducea bine, dar voia s-o ducă şi mai bine. Ce-i drept, a cam sărit calul. Dar s-a învăţat. După ce a terminat „stagiul”, s-a întors în locurile natale la volanul unei maşini mari, străine, s-a orientat, şi-a făcut firmă, un magazin, adică, ce mai – un shop.

Cu toate astea, Edik e un deştept, un făcător de minuni, care ştie să facă bani din nimic („Pe mine lasă-mă singur în pustiu şi io o să mă întorc cu un sac de bani.”), nu poate pricepe în ruptul capului, cu tot pragmatismul lui, cum poţi să ajungi la puşcărie pentru o nenorocită de idee? Chiar dacă ar fi vorba de dragoste de Patrie, de libertate sau de oricare alţi gărgăuni.

Eu mă îndoiesc, pur şi simplu ca un idiot, pentru că nu înţeleg cum vine asta: pentru nişte bani, bani murdari să ajungi la temniţă?!

Asta e eterna temă a discuţiilor mele cu Edik. Că uneori el, ca să-şi mai tragă sufletul după un business istovitor şi să se simtă şi el încă o dată normal şi bogat, pătrunde în bârlogul meu săracăcios. Obligatoriu cu o sticlă de otravă de peste ocean şi ţigaret scumpe. Şi ne apucăm noi să discutăm elegant. Edik face pe oratorul. Exerciţiile lui de vorbărie nu sunt chiar atât de nevinovate. Aşa se face că Edik, îmbătat de libertate şi bănet, doarme şi se vede, dacă nu preşedinte, atunci sigur guvernator.

„Ţara ar trebui condusă de oameni bogaţi, ca în America”, – zice Edik.

Păi, mă gândesc eu, la el haosul e destul de copt, ca să nască o stea, şi cad şi eu în ispita cuvintelor ameţitoare, ca să-i satisfac larva orgoliului şi să-mi câştig în viitor un sfert de otravă.

– Prietene! – strig. – Zbate-te să ajungi la putere! Vreau să devin poet de curte!

Monstrul s-a înrăit şi-mi muşcă măruntaiele, îmi otrăveşte plămânii cu miasme. Edik nu mă vizitează degeaba: undeva în străfundul sufletului lui simplu, ca un maţ drept, el îmi este recunoscător. Că, de altfel, unii ca mine, idealişti dezinteresaţi, piereau prin puşcării şi lagăre, ca să aibă el azi o viaţă înfloritoare. De aceea şi vine el mereu la mine cu o sticlă, cum vine un mic-burghez conştient la mormântul luptătorilor pentru fericirea poporului.

Edik, rotindu-şi privirea prin bârlogul meu, se miră de fiecare dată:

– Tu ce, ai luptat pentru una liberă şi suverană numai aşa, de dragul artei? De ce nu ceri nimic? Trăieşti în gaura asta, mănânci dracu ştie ce... Du-te şi cere, aranjează-ţi viaţa, că ea, din păcate e scurtă, netrebnică...

Iar când eu răspund: „*De ce-şi pun oamenii în cârcă pietre de moară, când ar trebui să-i intereseze aripile?*”, Edik oftează deznădăjduit:

– Cu tine omul nu se plictiseşte...

El are dreptate – cu oamenii ţi-e urât. E mult mai interesant să stai de vorbă cu marii morţi, decât cu cei vii, dar mărunţi. Iar eu, după cum îi sugerează lui Edik intuiţia lui de crocodil, aparţin primei categorii...

„*Dacă bucuria ta e una de piaţă – drumurile noastre se despart...*” Edik pleacă, iar eu mă gândesc, conducând cu privirea spinarea lui lată, încrezătoare: „*Oare merită să construieşti măreţul Acropole, ca să-l laşi ca un monument al neputinţei?*”

Din prag, Edik întoarce capul:

– Bine, nu fi trist, eroule, o să bag câteva lovele pentru tipărirea cărţuliei tale. Dacă, desigur, poezioarele o să-mi placă, – şi iese râzând în hohote ca Mefisto.

Râd şi eu:

– O să mă străduiesc! O să fac pe dracu-n patru! De-acuma ştiu: pentru poet, important e să placă!

Durerea a încetat, stă la pândă. Şi-a pus laba pe ficat – şi apasă, apasă... Astfel storcea viaţa din mine fierea şi cute-

zanța protestului. Instigatorul haosului! Protestatarul și opozantul tuturor stăpânirilor și regimurilor! Asemenea este, desigur, pământeană mea reîntrupare, amară și incomodă. „*Oamenii strigă: el nu e de-al nostru – răstigniți-! Proștilor, el nu e al vostru, e de foc!*” Probabil, în cealaltă viață am fost un tiran, un despot infam sau un cotropitor, dacă îmi răscumpăr karma atât de greu...

Vai cât am obosit!... Și aș fi vrut să devin un călugăr tibetan... Dar asta nu e posibil – Tibetul e prea departe. Și de aceea aș vrea să plec, să mă eliberez de acest trup închis, uzat în timp, de învelișul găurit, dar se vede că drumul meu pe pământ încă nu a ajuns la capăt. Mai trebuie să putrezesc în această viziună împreună cu monstrul.

Dar uite, parcă a auzit și începe să învie, să se miște! De-ar veni cineva... atunci eu aș turna otravă în îngrozitorul și negrul gâtlej al monstrului, în nesătulele lui măruntaie, și el, de bucurie, m-ar legăna în întunericul dulce, ca-n pânțelele mamei...

Și-atunci, eu aș chema Cuvântul... Dar el, atât de tânăr, binemirositor, strălucitor, mi-ar întoarce spatele, ca o fată fudulă. Iar eu aș continua să-l provoc: nu vrei, nici n-am nevoie! Du-te-n cele patru zări, în șapte vânturi, în păduri și

câmpii, în munți și-n văi! Iar dacă vrei – între oameni. Iar eu voi fi singur și-mi va fi bine în muțenia mea!

Și m-am întors cu spatele! Și-atunci el, tinerelul Cuvânt, ca o luminiță aurie, mi se va strecura în întunecoasa mea liniște, în bezna liniștită și mă va săruta pe gură, ca o fată capricioasă... Ilenka. Și vom începe amândoi, eu și el, jocul nostru de-a discuția, discuția-plâns, discuția-râs... Despre tot pământul. Și ne vom făuri lumea noastră – strălucitoare ca un balon de săpun!

Dar nu vine nimeni! Nici Cuvântul nu vine... Doar monstrul înnebunește în mine, îmi frământă creierul, iar eu urlu spre cer, de parcă aș vrea, țipând, să smulg din mine pe schingiuitorul meu: „Doamne, eliberează-mă!”.

Bezna sufocantă mă strivește ca o lespede de mormânt, și eu cad în neființă...

...Ceva mângâietor, ca o rază de soare, îmi atinge pleoapele. Și un glas blând, ca prin ceață, mă roagă: „Bea. Potolește-ți sfintele, înfocatele dureri... Adună-ți puterile și îndreaptă-te spre înălțimi!”.

– Cine ești, cel care mi-ai venit în ajutor? Ești aievea? Simt atingerile tale...

Deschid ochii – Ilenka...

– Tac! – speriată, fata îmi acoperă gura cu palma ei mică și rece. – Eu nu-s Ilenka... Sunt Serafima. Și am venit să zburăm împreună.

– Serafima... Heruvima... Heruvimul cu șase aripi...

– De ce mă privești atât de trist? După cine îți pare rău?

– Nu știu. Probabil, după Ucraina...

– Dar ce-i asta?

– Dacă aș ști!

– Iar mie numai de mama îmi pare rău... Când pregăteam acest sicriu mic, eu știam: noi vom simți o ușurarea, pentru că ne vom lua zborul... Iar mama va rămâne...

– Deci tu?! Tu m-ai eliberat?... – șoptesc, sărutând mica palmă de ceață. Și nu știu – să râd sau să plâng, să mă bucur sau să mă-ntristez, să mulțumesc sau să blestem... Știu doar atât: sunt în sfârșit liber! Și acum pentru totdeauna.

Un dangăt molcom, ca un țârăit de greier, îmi pătrunde sufletul, ce se îndreaptă spre înălțimi.

1993

Traducere din limba ucraineană de **Corneliu IROD**

Mihai MATEICIUC
BRÂUL DE APĂ
se dedică Independenței Ucrainei

Independența nu înseamnă nimic, dacă nu te-ncingi cu un brâu de apă, cu un brâu de-acasă - cum e Niprul...

În privința asta există un precedent de care trebuie să ții seama: „Supărat pe noi e Niprul, Plânge Ucraina...”

De aceea, și timpul petrecut cu noi în străbaterea unui asemenea spațiu devenit-a un timp istoric: „Până-n mări zaporojenii Umplu stepa lată.” Stepă ca și marea nu-s numai un spațiu eroic, ci, pentru Ucraina, un spațiu vital pentru un timp eroic. Ce ți-e scris pe frunte...

Gânduri ale noastre, gânduri – Ideea de Destin ca o idee de îndemn întru împlinire pentru cei tineri: „Mergeți, flori în Ucraina,

De ea s-aveți parte, Voi – ofrande pe sub garduri Eu – murind departe, Veți găsi inimă bună; Vorbă fără de-otravă, Și dreptate-adevărată Și poate și slavă Oricât de îndelungat urmată cărarea vieții, după cale de-o șerpuire, ea se închidea cu simbolul unui cerc; împlinirea era doar o adăugire – până ce se reajunge în punctul de plecare.

Revenirea acasă? Un simbol de dor împlinit și urarea: „Maică bună, Ucraină. Să-i aștepți cu dorul Pe copiii mei zburdalnici Cum ți-aștepți odorul.”

Ucraina, ca mamă, nu se poate realiza fără sentimente esențiale și totale.

(Pentru a-l asimila (alinia) pe Cobzarul ucrainean formei artistice a acestui poem, s-au folosit scurte fragmente din traducerea lui Ion Cozmei, vezi ediția bilingvă a *Marelui Cobzar*, Bukrek, Cernăuți, 2011.)

OREST MASYKEVYCI

(Continuare de la pag. 3)

După mutarea la București, Orest Masykevyci a participat cu regularitate la Cenaclul literar al scriitorilor ucraineni din România. Cenaclul, organizat sub egida Uniunii Scriitorilor din România, își ținea ședințele în Sala oglinzilor de la Casa Scriitorilor din Calea Victoriei 115. De mai multe ori, la Cenaclu a citit din scrierile sale (mai ales poezie) și Orest Masykevyci, bucurându-se de unanime aprecieri. În 1971, i-a apărut primul volum de versuri «На місячних перехрестях» („Pe răspântii selenare”), iar în 1979, cel de-al doilea și ultimul lui volum antum de poezii «Буреквіти» („Florile furtunii”).

Nu e de mirare că îndelungatele necazuri prin care a trecut i-au provocat lui Orest Masykevyci o gravă boală de inimă. În 1976 (cred) i s-a implantat un stimulator cardiac, și starea poetului s-a ameliorat într-o oarecare măsură. Dar atât boala poetului, cât și întoarcerea din Maroc a proprietarilor apartamentului din Remus 14 i-a determiat pe soții Masykevyci – sătui de starea de veșnici chiriași – să caute o locuință care să fie numai a lor și, de dorit, într-un loc liniștit. Și, în sfârșit, la o vârstă destul de înaintată, și-au văzut visul cu ochii: au cumpărat la Buftea o casă foarte frumoasă și liniștită, cu grădină plină de flori și cu o livadă destul de mare și se părea că Oresea și Orest Masykevyci duc o viață tihnită. Îi vizitam destul de des.

În 1978, a venit de la Moscova într-o vizită de o săptămână fratele lui Orest Masykevyci, Omelian Masykevyci, împreună cu soția. Orest mi-a telefonat și m-a invitat să vin împreună cu soția, ca să-l cunoaștem pe fratele și cumnata lui. „Oameni simpatici” – mi-a spus soția când ne întorceam din vizită. Da, simpatici, dar un lucru m-a mirat foarte mult: cum se face că Omelian Masykevyci, urmărit în anii de după război de NKVD (cel care-și va schimba mai apoi numele în KGB, dar nu și năravul), cum se face, zic, că Omelian Masykevyci, cu tot trecutul lui antisovietic, a fost căpitan al Armatei Roșii, după care era un liniștit locuitor al Moscovei? N-am îndrăznit să-l întreb pe Orest, dar nici n-am găsit o explicație mulțumitoare. M-a impresionat (mai ales după moartea lui Orest Masykevyci în

vara lui 1980) planul pe care și-l făcuseră frații: Omelian i-a propus fratelui mai mare: „O să vin din nou peste doi ani, când tu vei împli 70 de ani, iar eu 65, ca să tragem un chef strașnic!”. N-a fost să fie.

Vara lui 1980 era una fierbinte. Într-o zi, mi-a telefonat Todî Lemni și mi-a dat cumplita veste: a murit Orest Masykevyci. Nu-mi venea să cred. Ne-am urcat în mașină și am plecat la Buftea. Pe drum, prietenul Todî (fiul profesoarei mele de fizică și chimie din liceu Melania Lemni) mi-a povestit ce se întâmplase: deși Orest nu se simțea prea bine din cauza căldurii, Oresea a insistat ca el să se ducă la primărie pentru nu știu ce chestiune. La întoarcere, n-a mai ajuns acasă. A căzut pe drum și a murit. Cu puțin timp în urmă, împlinise 69 de ani.

Orest Masykevyci fusese un om credincios. De aceea, ajunși la Buftea, m-am gândit să-i citesc Stâlpii, adică cele 11 Evanghelii ale Învierii, precum și alte 15 pericope evanghelice, care se citesc înainte de slujba înmormântării. Încăperea în care se afla sicriul cu trupul neînsuflețit al prietenului meu nu era prea mare. De aceea Oresea, soția mea, Todî și Slavca, soția lui, stăteau tăcuți și ascultau slujba din camera alăturată. Lângă Orest eram numai eu. La un moment, în liniștea încăperii, din sicriu s-a auzit un țârăit strident. Am încremenit. M-a liniștit Oresea: „E stimulatorul cardiac care de două zile anunță că bateria trebuie schimbată. Săptămâna viitoare, Orest era programat să meargă la Spitalul Fundeni ca s-o schimbe, dar...”.

Slujba de înmormântare a avut loc la capela Cimitirului Străulești 2 din preajma Bucureștiului, cimitir în care Uniunea Scriitorilor are o parcelă pentru membrii săi. Am slujit patru preoți în patru limbi: părintele Hortec în slavonă, părintele Colotelo în ucraineană, preotul de la biserica bulgară din București (cu care Orest fusese prieten) în bulgară și eu în română.

Astfel dispărea din peisajul literaturii ucrainene din România o voce cu un timbru particular, inconfundabil. Analiza nu foarte intinsei opere a lui Orest Masykevyci, dar de certă valoare, rămâne în seama criticii literare. Eu doar am rememorat câteva momente din dramatica și zbuciumata viață a poetului Orest Masykevyci, convins că opera unui scriitor poartă

apăsat amprenta vieții lui. Vă propun să facem o probă. Am tradus încă o poezie de-a lui Orest Masykevyci și vă rog s-o citim împreună. Iat-o:

Păcatul

Pentru păcatul cântecelor mele, gerurile m-au decapitat; luna din fereastră s-a speriat că și cântecele mele sunt străpunse de plumb.

Arunc o privire-n albastrul cerului mut, și privirea se stinge în aurul tremurător... Mă-ntreb întruna de ce și iar de ce mi-s cântecele-njunghiate cu cuțitul?

Întrebările sunt ferecate-n fiare, pentru ele orice răspuns e mult prea neîncăpător.

Aici mă aflu eu – par răstignit pe cruce –, iar colo e raza înghețată-a lunii.

Nu-i așa că ați simțit o parte din zbuciumul sufletesc al poetului Orest Masykevyci? E un crâmpoi din viața lui.

Așadar, de cele mai multe ori viața unui creator e la fel de importantă ca opera lui. Iar viața lui Orest Masykevyci, care s-a revărsat în poezia lui, a fost una pilduitoare: prin demnitate, prin suferință și prin dârzenia cu care poetul a visat și militat pentru înfăptuirea năzuinței de veacuri a poporului ucrainean de a fi stăpân în țara lui.

Din universul etnografic ucrainean

NUNTA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ din Poienile de sub Munte – Maramureș CUNUNIA RELIGIOASĂ

La întâlnirea mirilor, există un obicei care este respectat cu sfințenie: dacă mireasa întârzie la întâlnire, atunci ea trebuie să meargă singură la mire, iar dacă întârzie mirele, feciorii care o conduc pe mireasă cer răsplată pentru a i-o da mirelui. Dacă ambele părți ajung în același timp la locul întâlnirii, mirii se apropie concomitent unul de celălalt și se salută.

Mai apoi, mirii întâmpină neamul părții opuse, iar dacă nu a fost oficiată cununia civilă, se îndreaptă către Consiliul local pentru a se cununa civil, după care tot alaiul de nuntă se îndreaptă către biserică, unde se oficiază cununia religioasă. Conform tradiției, mirele este cel care conduce mireasa la altar.

Mirii împreună cu nașii și cu părinții intră mai întâi în casa parohială, unde prezintă actul de căsătorie și se înscriu în registrul parohial ca o nouă familie.

Înainte de cununia religioasă, nașii plătesc preotul și lumânările care sunt cumpărate de la biserică, nașii de botez fiind și nași de cununie. Urmează cununia religioasă cu simbolistica ei creștin-ortodoxă. Înainte să intre în biserică, la ușă, mirii sunt întâmpinați de preotul paroh și sunt întrebați fiecare în parte, dacă au venit de bunăvoie ori au fost obligați: „Mire, de bunăvoie și nesilit de nimeni ai venit să te cununi azi cu mireasa ta?”, aceeași întrebare fiindu-i adresată și miresei. Dacă mirii răspund că au venit de bunăvoie, atunci preotul îi conduce în biserică.

În biserică, mirii au un loc special pregătit, sub picioare, le este așternută o cergă, simbol al căldurii familiale, iar alături le sunt nașii. Druștele (domnișoarele de onoare) aduc două cununițe împletite din brebenoc și doi colaci pe care îi pun pe masa pregătită pentru oficierea slujbei. Mai întâi, are loc slujba logodnei, în cadrul căreia preotul, după ce citește (în taină) rugăciunea: „Doamne Dumnezeul nostru, Cel ce dintre neamuri mai înainte ți-ai logodit Biserica, fecioară curată, binecuvintează logodna aceasta; unește și păzește pe robii Tăi aceștia în pace și într-un gând”, le pune verighetele, iar nașii îi leagă de mâini cu un prosop, simbolizând trăinicia căsniciei, urmând slujba cununii. Preotul împreună cu nașii le pun mirilor pe cap cununițele de brebenoc aduse de druște. Se citește Apostolul, apoi Sfânta Evanghelie de la Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan. După aceea, li se explică ce înseamnă soț și soție, ce rol are fiecare în viața partenerului său, accentuându-se că ceea ce i-a adus în acest moment este iubirea. Se face rugăciunea de dezlegare de păcate și de farmece, se binecuvântează colacii aduși de druște, preotul rupe o bucată din colac și le dă mirilor să muște de 3 ori și să bea din vinul pentru împărțășanie, precizând că acest procedeu reprezintă simbolul dragostei și al cununii lor și că trebuie să fie împreună și la bine, și la rău.

Apoi, mirii împreună cu nașii și conduși de preot înconjoară masa de trei ori. După acest moment, preotul îi scoate coronița mirelui, îl binecuvântează, spunând: „Așa a

lăsat Dumnezeu, ca omul să-și lase părinții, să-și unească destinul cu aleasa lui”, îi urează o viață binecuvântată și zice: „Mărit să fii, mire, ca Avraam și binecuvântat să fii ca Isaac și să te înmulțești ca Iacov, umblând în pace și lucrând în dreptate poruncile lui Dumnezeu.”. Apoi scoate coronița miresei, spunându-i: „Și tu, mireasă, mărită să fii ca Sarra, să te veselești ca Rebeca și să te înmulțești ca Rahila, veselindu-te cu bărbatul tău și păzind rânduielile Legii, că așa a binevoit Dumnezeu”.

Urmează un moment sacru pentru miri, și anume jurământul. Preotul îi întreabă, pe rând, dacă doresc să depună jurământul. Dacă mirii răspund afirmativ, atunci preotul le așază mâna dreaptă pe Sfânta Evanghelie și pe cruce. Prima pune mireasa mâna pe Evanghelie, iar apoi mirele, care pune mâna sa peste cea a miresei.

Jurământul începe cu mirele, acesta trebuie să repete după preot: „Eu, robul lui Dumnezeu (numele), iau de soție pe (numele), mă jur în fața lui Dumnezeu, Sfânta Treime, în Sfânta Biserică, pe Sfânta Evanghelie și pe Sfânta Cruce, în fața Sfântului Altar, că nu o s-o las nici la rău, nici la bine, până la sfârșitul vieții. Așa să îmi ajute Dumnezeu!” Preotul completează: „Așa să îți ajute Dumnezeu!”.

Mireasa: „Eu, roaba lui Dumnezeu (numele), te iau pe tine (numele) de soț și îți promit credință, iubire, respect, fidelitate, și că nu te voi părăsi până la sfârșitul vieții mele; așa să îmi ajuți, Doamne, în Sfânta Treime și întru toți Sfinții”. Preotul zice: „Așa să îți ajute Dumnezeu!” După jurământ, mirele merge la locul lui, iar nașele sunt chemate pentru a-i scoate vâlul miresei.

Acum, preotul împreună cu nașele îi acoperă miresei capul cu vâlul și cu baticurile aduse de nașe, le sfințește, ceea ce semnifică că, din acel moment, este o femeie căsătorită și nu are voie să umble cu capul descoperit. Tradiția spune că este mare păcat ca o femeie să umble cu capul descoperit, acest privilegiu fiindu-le rezervat doar fetelor nemăritate.

Slujba religioasă se încheie cu o predică dedicată special tinerilor căsătoriți. Prin această predică, preotul le explică mirilor semnificația momentului, întărind spusele din timpul ceremoniei. Preotul le reamintește că au depus un jurământ în Sfânta Biserică, pe Sfânta Evanghelie și nu au voie să-l încalce. De asemenea, îi povățuiește să fie înțelegători unul cu altul și să nu uite de Dumnezeu și de Sfânta Biserică, să se roage pentru familia pe care tocmai au întemeiat-o. Le urează sănătate, înțelegere, multă iubire și un călduros „La mulți ani!”. Credincioșii prezenți la ceremonie cântă împreună cu preotul: „Mulți ani trăiască!”.

După cununia religioasă, alaiul reunit, avându-i în frunte pe mire și pe mireasă, care se țin de mână, se îndreaptă spre localul în care va avea loc petrecerea de nuntă.

(Va urma)

Irina NĂSUI

ANUNȚ

Stimați corespondenți, cititori și colaboratori ai revistei *Ecouri ucrainene*, vă informăm asupra faptului că începând cu luna septembrie, noua adresă de email a redacției noastre este

ecouri.ucrainene@uur.ro

Vă mulțumim!